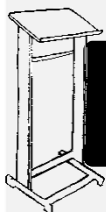


# המתפלל

גליון  
01פרשת חיי שרה תשפ"ג  
שבת מברכים

צריך שיכוון בלבו פירוש המילים שמוציא בשפתו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו, עד שתישאר מחשבתו וכזונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כאילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם, היה מסדר את דבריו ומכוון בהם יפה לבל ישל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השיכל עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפילה ישתוק עד שיתבטל המחשבה וצריך שיחשוב בדברים המכניעים את הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש. | שולחן ערוך, סימן צ"ח סעיף א'.

## התפילה

**כותב רבנו משה חיים לוצאטו זצוק"ל:** עומד האדם ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו אף על פי שאין עינו של אדם רואהו, ותרעה כי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל.

אמנם מי שהוא בעל שכל נכון במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר. אך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו".



**כותב הרה"ק רבי חיים מצאנז זצוק"ל:** לפני התפילה אני מתפלל שבשעת התפילה אתפלל.

לעילוי נשמת

הר"ד אלטר אהרן יצחק ב"ד יוסף הרשקוביץ זצ"ל

מייל מערכת:

shch3910@gmail.com

## קול חוצב להבות אש

## הרב יעקב הייזלר שליט"א

לא פחות מגאונותו המופלאה בתורה של כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב רבי אברהם אביגדור נחום לנדא זצוק"ל היתה גאונותו ועבודת קדשו המופלאה בעבודת התפילה ברשפי אש קודש לקונו, כאשר כל ימיו בער בתשוקה ובגעגועים לקל חי, בעבודת הלב זו תפלה.

הרבי זצ"ל היה נודע בשערים לתהילה מנעוריו ועד שנות זקנותו בתפילותיו הנלהבות והמרטיטות שהיתה בשלהבת ובלהט אש קודש כשהוא שרוי כל כולו בדביקות ואחוז שרעפים, ולא היה לו בעולמו אלא התפילה והבורא ית'.

מדי יום ביומו עמד הרבי זצ"ל שעות על גבי שעות על רגליו, בבחינת כל עצמותיו תאמרנה וקולו קול ה' בכוח היה מהדהד עד קצה הרחוב, בכל תפילה ותפילה הוא התעלה לגבהים כשהוא לא חש כלל בסובב אותו, בעת התפילה הוא היה כולו מקשה אחת של דביקות וקדושה, ואף דמעות היו ניגרות מעיניו, והוא היה מנגבן ללא הרף, משל מסתיר זאת מעיני רואים, בשנות השיבה כבשנות הנעורים, בימי שלום כבעתות מלחמה בימות החול כבשבתות ומועדים, ומה נשגבה עבודתו בימים הנוראים, עת היו שערי שמים פתוחים.

תפילותיו המלהיבות אף עוררו רבים וטובים להתחזק ביראת ה' טהורה ולשפוך שיח להשי"ת כעבד המתחנן לפני קונו וכאדם המונה מעות במתינות ובכוונה יתירה.

ומגיל צעיר לאורך כל פ"ד שנותיו, היתה תפלתו בקול ה' חוצב להבות אש, וזאת למרות שעבודתו בקודש בכל התחומים היתה פנימית ביותר, הסתר בתוך הסתר, בפשטות מדהימה, אולם בתפילותיו היה פורץ הכל החוצה והיה נראה לציבור חסידיו כאילו אין הוא שולט על עוצמת התפילה עד שהתפרצה לה ויצאה מעומק לבו הטהור החוצה.

עבודת התפילה עמדה אצלו ברום המדרגה. כל תפילה ותפילה היתה אצלו 'עבודה' בפני עצמה, עם הכנות מרובות לפנייה. לעתים כאשר הגביה את טליתו ראו הסובבים שהיתה כולה ספוגה זיעה מרוב מאמץ ודביקות, בכל ברכה ראו בעליל את היגיעה שמתייגע באמירתה. כל ימיו, עד ימיו האחרונים ממש, טרם שהיה מברך הן בביתו והן מחוצה לה, היה חובש את המגבעת לראשו ומברך בעצימת עיניו.

יודעי דבר סיפרו כי כאשר התגורר בירושלים עד שנת תשי"א – היתה כל תפלת שחרית בימות החול אורכת כשלוש שעות בעודו מסתובב הלוך ושוב, כשמדי פעם הפסיק לזמן מה והתבונן בעומק המחשבה!

אף פוסק הדור מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהתגורר בסמיכות מקום לרבי בצעירותו, בשכונת "שערי חסד" שבירושלים, הביא את התפעלותו למראה מופלא זה באומרו: "אינני מבין מהיכן יש לרבי את הכוחות הללו, כל תפילה או ברכה נראית כי זוהי התפילה או הברכה הראשונה בחייו, וכל זאת מתוך התלהבות עצומה".

אחד מזקני ירושלים סיפר לאחר הסתלקות הרבי: "זכרוננו, כי בצעירותי בעת בואי להתפלל בכותל המערבי, מקום שלא זזה שכינה ממנו הבחנתי בבחור הניצב בתפילה בהשתפכות הנפש כשכולו אש להבה. עקבתי אחר עת בואו להתפלל, ומני אז הייתי מגיע לכותל תמיד בעת בואו, כשאני ניצב עומד ומתבונן במחזה מופלא זה החוזר על עצמו כפעם בפעם. לימים נתפרסם אותו בחור כ"הרבי מסטריקוב", או אז ידעתי שאין דורנו דור יתום".

בשנים שהחל לכהן באדמור"ת ועבר להתגורר בתל אביב שם יסד את בית מדרשו החל מקצר מעט את אריכות התפילה מפני טורח הציבור, אולם למרות זאת היה אפשר לשמוע את קולו המתנשא של הרבי בתפלתו כבר מקצה הרחוב, כשאינו יכול לכלוא את סערת נפשו הטהורה ודומה היה להר געש בהתפרצותו כשסביבתו נשערה מאד.

בהזדמנות מסוימת שח לאחד מבאי בית מדרשו: "יודע אני שקשה לציבור אריכות תפילתי, אך זוהי תועלת היחידה שיוצאת לי מעול האדמורו"ת, ולולא זאת יכול הייתי לילך להתפלל בביהכ"נ השכונתי כאחד האדם, התועלת היחידה שלי היא יכולתי להאריך מעט בתפילה כרצוני".

כמו"כ בעשרות השנים שהתגורר בת"א, בשבתות ובחגים עמד שעות על גבי שעות. מעולם לא היו אצלו סטנדר וכסא. הרבי היה מניח את הסיידור על גבי אדן החלון, שופך נפשו לקונו כשנפשו יוצאת בדברו, עיניו היו זולגות דמעות בפסוקי דזמרה עד שבסיידור שלפניו נוצרו חורים... וכולו היה נראה כאש להבה, הרבי לא הבחין במתרחש כלל לידו והיה מתפלל בקול רם שנשמע למרחק רב בכל האזור. רק כאשר התקרב לגיל שבעים כאשר נחלש מאד החל להתיישב לסירוגין בתפלה.

## הגאון רבי אברהם צבי מרגליות שליט"א

### הכנעה כהכנה לתפילה

כותב השל"ה: "תפלה ללא כוונה כגוף ללא נשמה". אלמלא היתה מצוות התפלה מן הפה ולחוץ, היינו ממלטים נפשנו מכל מגוון השאלות והסוגיות אותן נציג להלן, אלא, שעיקרה של תפלה הינה הכוונה, האדם מצווה להכניס את הווייתו ומאווי בתוך המלה הנהגת, בתוך אותה פניה וזעקה. זוהי שלמותה של תפלה? על כך עמד גם הנביא הושע באומרו "קחו עמכם דברים" - האדם מצווה לקחת את עצמו עם הדיבורים הנשגבים ששפתיו מחתכות.

כח הדבור כח נפלא הוא, סגולותיו רבות ועצומות. נע הוא במרחבים בחופשיות רבה ובזמן מהיר, אולם נעדר הוא מסר עצמי, חסר הוא את ההווייה הפנימית המקורית. טוב הוא ויפה פועלו ככלי תעבורה להעברת מסר ובקשה. לכן איפוא אם לא יוטען עליו המטען - הכוונה - יגיעת הדבור תהיה לריק. הדבור יגיע ליעדו אולם יחסר בו העיקר, התוכן - המסר. בכדי להשיג את השקט הנפשי בה תוכל הנפש להזדהות עם הפה הממלמל, יש להיערך לכך מראש. אדם היוצא למערכה יכין מבעוד יום את כלי המלחמה, ולא יסמוך על השגת אמצעי מלחמה תוך כדי מאבק והתגוששות. גישה כזאת יכולה להיות הרת אסון. אמת זו ישימה, במשנה תוקף, כשהמדובר הוא במערכת התפלה - המערכה הגדולה על אישיות האדם, הווייתו ועתידו.

עובדה היא, ששמירה על גחלת המחשבה, בכל עת התפלה, הינה אחת המשימות הקשות ביותר שעל האדם להתמודד עמהן. החושב בלבו שיוכל לה ללא כלי מלחמה שיעמדו לרשותו מבעוד יום, טעות היא בידו כי ללא הכנה מדוקדקת ומתוקנת התפלה הינה משימה כמעט בלתי אפשרית.

ההכנה לקראת עשייה יפה היא בכל פרשה וסוגיה, משימה ומטלה. הוכחה לכך תשמע קביעת חז"ל שקודם לעשייה יש לברך. אדם המתעתד ליטול לולב, או להניח תפלין עליו לפתוח בברכה ורק לאחר מכן יעשה את המצוה. מנוסח הברכה אותה תיקנו חז"ל נוכל להתוודע מה עמד לנגד עיני רבותינו ז"ל שעה שחייבנו בברכת "אשר קדשנו במצותיו". לראשונה מצאנו צווי על קדושה במעמד הר סיני, כדברי הכתוב "וקדשתם היום ומחר" - קדושה מלשון הכנה והזמנה. כפי שמבאר הפרשן הדגול, רש"י, ו"קדשתם - וזימתם שיכינו עצמם היום ומחר".

מכאן בנין אב לכל התורה כולה - קדושה מהי. הנה כי כן קודם עשיית מצוה על האדם להכין את עצמו בהכנה מרובה, בהכנה של קדושה וטהרה כדי שיוכל

לקיים את המצוה בשלמותה. - ברם, שבעתים יפה ונחוצה ההכנה בשעה שעומד האדם לשפוך את צקון לבו ולבקש על נפשו, מאחר והמרחק בין תפילה לתפילה אינו רב. מעידה קלה בנתיבות התפלה יש בה בכדי לגרור מפולת נוראה.

אבני הנגף העומדים לרועץ לאדם ואשר מאימים להכשילו במרוצת תפילתו, נחשפו על ידי האבות ובעקבותיהם הלכו חז"ל והסירו את הלוט טפח לאחר טפח. האבנים הפזורים על מרחבי שדה, המחשבה וההגיה השכלתנית רבים ומגוונים הם: יש שמזדקרים, זוקפים ראש ומאימים בראש חוצות - סכנתם גלויה. ויש המסתתרים, אורכים בקרן זוית נבלעים באיצטלת החושך והשממון סכנתם של אלו סמויה ומכאן, עוצמתם ההרסנית והטרגית למהלך התקין של התפלה.

לצערנו, קשה לו לאדם להנצל ממאובנים רעיוניים אשר אורבים לו בכל פינה. מכל מכלול מאובני המחשבה נמקד את מבטינו להארי שבהם. זו סכנתו רבה משל חבריו. - הקב"ה, סובר הכופר, אין זה מכבודו להתעסק במאוים האנושים שכל כמה שיהיו רוחניים ריח של גשמיות וחומריות נודף מהם. כבודו בשמי שמים, כך יטען הכופר, ואת הארץ הפקיד למערכות השמש והירח. לעומתו, יכפור המאמין בגישה שכזו. המאמין יודע שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ומפקח ומשגיח גם על הפחות שביצורים, אולם, מבלי משים, אין הוא, המאמין, נותן דעתו להלכי רוחו הוא, אין הוא מפשפש ברעיונותיו ובהערכתו העצמית. אין הוא רוצה לכפור בהקב"ה אולם גאותו וזקיפות קומתו הרי יש בהם יותר מסממן של כפירה. נכון שאין כאן מחשבת זדון, ברם אין הזדון או השגגה משנים את מציאות הדבר במאומה. המצב בשטח הוא הקובע. לכן יאמר: אדם החפץ לשאת תפלה עליו לסלק את מאובן הגאווה, אותו שריד לדעות נפסדות אשר מקומן לא יוכר ביהדות.

"תנו רבנן: חסידים הראשונים שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת" - שהייה זו שלפני התפלה לצורך מה נועדה? - תשובה על כך מצאנו בדברי הרמ"א: "ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו.

ההכנעה, מלת מפתח בעולם ההכנה בכלל ושבעתיים יפה היא לתפלה אשר כל כולה הינה הכרה בגדולת הבורא הכל יכול, המשפיע על העולם בחסדו הגדול; כי מבלעדי הכרה זו מה לו לאדם כי ישים לפניו קונן.

הכנה זו - הכנעה כהכנה - מצאנו כבר אצל אבי האומה. וכזאת מצאנו בתפלה שנשא אברהם למען הצלת סדום ועמורה: "ויען אברהם ויאמר הנה נא הוולתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר", ההכרה ב"אנכי עפר ואפר" היא זאת אשר נותנת לאדם את הגושפנקה והיכולת להתפלל לפני בוראו.

אחת מהבעיות המרכזיות המלוות את האדם בתפלתו הינה המחשבות הזרות" אותן מחשבות אשר מתבייתות אל התפלה אותן מחשבות חולין שאין הן מעניינה של תפלה ובקושי רב האדם יכול להן.

הבה ננסה להתחקות אחר הלך מחשבותיו של האדם בעת התפלה. בתחילתה של תפלה, בדרך כלל, חובקת המחשבה הרצויה והנכונה את הדבור מכל עבר אולם, לאחר מספר משפטים החביקה מתרפה ורוח זרה מנשבת בינות המילים. כאן מתחילות הבעיות לצופף

המתפלל

צריך

שיכוון

בלבו

פירוש

המילים

שמוציא

בשפתו,

ויחשוב

כאילו

שכינה

כנגדו...

יחשוב

קודם

התפילה

מרוממות

הקף

יתעלה,

ובשפלות

האדם

ויסיר

כל

תענוגי

האדם

מלבו.

הרמ"א

סימן צ"ח

סעיף א'.

בשטח. אבני נגף של מחשבות זרות משתלבות בתוך התפלה. חלקן הינו סטייה מהנושא המרכזי, חלקן סטייה עם חוטים מקשרים: אדם מבקש רחמים עבור חברו החולה, ומתוך שעוסק בחברו הוא בא לעסוק בעסקיו ובפרנסתו במעליליו ומסעותיו ומתוך כך בא הוא לעסוק במשאלותיו מתי יגיע במעשיו למעשי חברו; או שפעמים מתוך "אתה חונן" שב הוא לעסוק בבחינה של אמש, מדוע נכשל או כיצד הצליח. פעמים והסטייה מהתפלה חדה וחריפה. ללא שום קשר לנאמר מקפץ המתפלל מי אתה קדוש" לתוך עולם הדמיון ובו הוא משייט לו ככל העולה על רוחו: עסקאות כלכליות, עסקי כבוד, וכהנה רבות דברים שנפשו של אדם ששה בהם.

מה מביא את האדם לתעות בתעותיו שווא שכאלו, בלהט שיחתן עם קונו? - התשובה היא אחת ויחידה: הבנה קלוקלת במשמעות האדם וסגולותיו, יכולתו ומעשיו. התזה הרעיונית של "כוחי ועוצם ידי" גם אם אינו מובע בריש גלי ובצורה נוקבת, הרי ששביבי מחשבה זו הם, הם שמנפיקים ומוצאים לאור את המחשבות הטפלות של התפלה. אלמלא ידע האדם בהכרה ברורה הכרה שמלווה אותו בכל שעה ועת שכל כולו הינו רצון אלוקי ולו מעצמו אין מאומה, אלמלא ידע האדם, שכל מאווי צריכים להצטמצם ברצון להגשים את רצון הבורא שלצורך כך נתרצה הבורא לבראו, הרי שהכרה זו תסייע בידו להתמקד בעיקר ולא להגרר לטפל.

המציאות מורה, שגם אמיתות הידועות לאדם, שאין לו בלבו ספק בהם ולו הקל שבקלים, אין הן עומדות זמן רב במקום שמתנגשות הן במאווי של האדם. לכן יש לו לאדם לרענן לעצמו קודם התפלה את אמיתותה של הקביעה האומרת: אין לי משלי מאומה, ומה שנמצא בי הרי זה מכוחו של הבורא". בכדי להנצל איפוא ממחשבות זרות ומן החיצונים אשר משבשים את תפלת האדם הרי שהתשובה הניצחת היא: הכנעה.

## הגאון רבי אברהם דאנציג זצוק"ל

### הכנה לתפילה

מצות עשה מן התורה שיהיה אדם דבוק תמיד במחשבתו בהקב"ה כדכתיב את ה' אלהיך תירא וגו' ובו תדבק, וכי אפשר לאדם שיהיה דבוק בהקב"ה אלא ר"ל שידבק תמיד מחשבתו בו כדכתי' שויתי ה' לנגדי תמיד. והוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים כי אין ישיבת האדם והוא לבדו בביתו כישיבתו ועסקיו ותנועותיו והוא לפני מלך גדול ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו כדיבורו במושב המלך, וכ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל העולם כולו עומד עליו ורואה במעשיו.

כשידבק האדם מחשבתו בה' ית"ש בודאי יהיו כל מעשיו לשם שמים כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים ואפילו דברים של רשות וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו.

וראיתי לאנשי מעשה שקודם אכילה היו אומרים הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת הבורא ית"ש (ועיין לקמן כלל מ"ה סי' ד') וז"ש הכתוב

במשלי בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. ובארתי שכוונת הכתוב שיהיה אדם כמו סומא שאי אפשר לו להלך כי אם ע"י המושך אותו ובאם שילך יחידי יפול ויסתכן כן האדם יהיה בכל מעשיו שאי אפשר לו לעשות איזה דבר כ"א על פי התורה וז"ש בהתהלך תנחה אותך ר"ל תנהג אותך.

אפילו בשעה שאי אפשר לו לעסוק בתורה כגון שעת השינה תדע שהיא תמתין עליך (מלשון ואביו שמר). ואז תיכף בהקיצותך היא תשיחך תיכף תשיח ותדבר עמך. וכמו שכתב החסיד בחובת הלבבות לא יישן פ"א על יצועי אהבתו ואל יקיץ כ"א במתיקת זכרו ולכן תיכף כשיעור משנתו יאמר מודה אני לפניך חי וקים שהחזרת בי נשמתו בחמלה רבה אמונתך אף שעדיין אין ידיו נקיות כיון שאינו מזכיר שום שם.

כשיתגבר על יצרו ויקום בזריזות ואסור לשכב כך במטתו כמתעצל ועל זה נאמר עד מתי עצל תשכב ונאמר הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו. וידמה בדעתו אילו היה עליו עבודת מלך ב"ו כמה היה זריז כ"ש עבודת הבורא ית"ש. ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש ובענין חצות האריכו האחרונים על זה בספרי המקובלים מתי זמן חצות (ועיין במגן אברהם סי' בסק"ד).

## הרב איתן גברא שליט"א

### תשעים תפילות או שלושים ימים

כתב הטור (או"ח סי' קיד) בשם הירושלמי: המתפלל ואינו יודע אם הזכיר אם לאו קודם שלושים יום חזקה מה שהוא למוד מזכיר מכאן ואילך מה שצריך מזכיר, הלכך עד שלושים יום אם ספק לו אם הזכירו אם לאו צריך לחזור וכו', עכ"ל, והשו"ע (שם ס"ח) העתיק דין זה לגבי מי שמסתפק אם הזכיר "מוריד הגשם" בימות החמה, ובמשנ"ב (שם ס"ק לה) ביאר שזה שלא כתב המחבר גם להיפך, שנסתפק בימות הגשמים אם הזכיר גשם, זה משום שנוהגים לומר בימות החמה "מוריד הטל" ויצא בזה אפ"י בימות הגשמים שמכל מקום הוא שבח לקב"ה (כנפסק שם סעיף ה) ואין צריך לחזור.

אכן לענין שאלה בברכת השנים הסכימו הפוסקים שדין הירושלמי שייך אף בימות הגשמים שהרי להלכה (סי' קיז ס"ד) אם לא שאל מטר חוזר, ולכן אם תוך שלושים יום לז' מרחשוון מסתפק מה שאל בברכת השנים צריך לחזור,

אלא שהוסיפו לדון ולחקור בעיקר החזקה של הירושלמי, האם זה תלוי בשלושים יום או בתשעים תפילות, שהרי הטור שם הביא שהמהר"ם מרוטנבורג היה רגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד שלושים יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום, וכן פסק השו"ע (שם ס"ט), ולכאורה מילא בהזכרה הנאמרת כל יום ג' פעמים, אולם שאלה של ברכת השנים אינה נאמרת תשעים פעמים בשלושים יום שהרי תפילות שבת ומוסף של ראש חודש שאין בהם ברכת השנים, ואם נאמר שחזקה נוצרת בהרגל של תשעים תפילות א"כ המסתפק אף אחרי ל' יום יחזור עד שיושלמו תשעים תפילות. ונחלקו בזה הפוסקים (מובא במשנה ברורה שם ס"ק לז ובביאור הלכה ד"ה עד)

המתפלל

צריך

שיכוון

בלבו

פירוש

המילים

שמוציא

בשפתו,

ויחשוב

כאילו

שכינה

כנגדו...

יחשוב  
קודם  
התפילה  
מרומומות  
הקל  
יתעלה,  
ובשפלות  
האדם  
ויסיר  
כל  
תענוגי  
האדם  
מלבו.  
|  
הרמ"א  
סימן צ"ח  
סעיף א'.

דעת הגר"א והט"ז שמספיק בשלושים יום אף שאין תשעים תפילות, מנגד דעת הדרך החיים והאליהו רבה ועוד שצריך חזקה של תשעים תפילות שבהם הורגל לשונו לומר כהוגן והיינו אף לקולא וכגון בהזכרה שיש יותר מתשעים פעמים בשלושים יום מפני תפילת המוספין. ואם כך אין צריך ל' יום שלמים. ויש לעיין, א. מה שורש מחלוקת הפוסקים אם צריך חזקת תשעים פעמים או שלושים יום, ב. יש לחקור מהי גדרה של החזקה אם יסודה בעקירת ההרגל הקודם או שעיקרה הוא יצירת הרגל חדש בלשונו שאחר תקופת החזקה ברור לו שהזכיר או שאל כהוגן. והנה הטור הביא את המחלוקת הידועה של מהר"ם מרוטנבורג עם רבינו פרץ אם מועיל שיאמר תשעים פעמים ביום אחד ליצור חזקה, שיטת המהר"ם שאם תשעים פעמים בשלושים יום מהני כ"ש ביום אחד, ולומד את זה מדברי ר"מ בפרק כיצד הרגל (ב"ק כד). לגבי שור המועד שאם ריחק נגיחותיו בג' ימים חייב, קירב נגיחותיו ביום אחד לא כ"ש, אבל רבינו פרץ כתב 'לא ראיתי את רבותינו מצרפת שנהגו כך' שאין הנידון דומה לראיה ששם הסיבה משום שהחזקת לנגוח ואם החזקת ג' רחוקות כ"ש בג' קרובות אבל גשם שנתקן בתפילה והדבר תלוי בהרגל לשונו לא אמרינן הכי, עכ"ל.

ומקובל לבאר מחלוקתם (כ"כ הקהילות יעקב ב"ק סי' כט ועוד) ע"פ החקירה בדין שור שנעשה מועד בג' נגיחות, אם הנגיחה השלישית היא בגדר סימן והוכחה שנתברר לנו טבעו של השור שהוא נגחן (וכך ביאר בחזון יחזקאל על התוספתא בב"ב ענין ג' סימנים בשוטה המבוארים בגמ' חגיגה, ג:) או"ד שהנגיחה בפעם השלישית יצרה לשור הרגל וטבע לנגוח, שהמהר"ם נקט כצד ב' והבין שיש לדמות מועדות של שור להזכרה בתפילה שכשם ששור בג' פעמים מתרגל לנגוח, אותו דבר בתפילה ע"י תשעים פעמים מתרגל לומר כהלכה, ולכן חידש שסברת ר"מ בשור המועד שאם בריחוק נגיחות נוצר הרגל כ"ש בנגיחות קרובות, שייכת אף בחזקת תשעים פעמים שאם בריחוק של ל' ימים הורגל בלשונו כ"ש בקירוב זמן כשאומרם ביום אחד. מנגד, רבינו פרץ נקט שג' נגיחות אינם בגדר סיבה אלא סימן והוכחה שהשור בטבעו נגחן, ואם כך אף שאמר רבי מאיר שאם ריחוק נגיחות מהוות ראיה שהשור נגחן בטבעו כ"ש קירוב נגיחות, ואין זה דומה להזכרה ושאלה שעניינו הרגל לשונו בתפילה. והנה הפוסקים (דרישה אות ג', מג"א וט"ז ס"ק יג) תמחו על המהר"ם מרוטנבורג שפסק הלכה ע"פ שיטת ר"מ, הרי להלכה אנו רואים כר' יהודה ור' יוסי שחולקים על רבי מאיר וסוברים שדווקא ריחק נגיחותיו חייב אבל קירב נגיחותיו ביום אחד לא הוי מועד ולומדים את זה מזבה שרק כשריחקה ראייתה לג' ימים היא זבה אבל ביום אחד לא, וכיצד פסק המהר"ם שלא כהלכה.

ונראה לבאר מחלוקת המהר"ם ורבינו פרץ באופן אחר ועל פי זה תתורץ שיטת המהר"ם, ובהקדמת הדברים הנה בראש פרק חזקת הבתים (ב"ב כח.) כתוב אמר ר"י שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה שהיא ג' שנים משור המועד כשנוגח ג' נגיחות נפק ליה

מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, אותו דבר כיון שאכלה שלש שנים יצאה מרשות מוכר לרשות לוקח, ושואלים אם כך, כמו ששור המועד עד נגיחה רביעית לא מחייב, אז גם עד שנה רביעית לא קיים ברשותו. ובביאור קושיית הג' כתבו הראשונים (רמב"ן וריטב"א שם) שמבואר כאן ב' עניינים, א. שע"י נגיחה שלישית יוצא מחזקת תמות אולם לא נכנס לחזקה של מועדות עד שינגח פעם רביעית, ושואלים שגם בחזקת קרקע נאמר שיש ב' שלבים שאחר ג' שנים יוצאת מחזקת הראשון ואינה נכנסת לרשות המחזיק עד שנה רביעית.

ומה שמתרצים שם "הכי השתא מהרגע שנגח ג' נגיחות הוי מועד ואידך כי לא נגח מאי לשלם, הכא כיון שאכל שלש שנים קיים ברשותו" יש לפרש שבאמת בשור, המועדות נוצרת בשני שלבים שיוצא מחזקת תמות ואח"כ נעשה מועד אלא ששניהם מתקיימים ברגע אחד שנגח את הנגיחה השלישית ואותו דבר לגבי חזקת קרקע.

הרי שנתחדש לנו על פי דברי הראשונים שחזקת נגחן נוצרת בב' שלבים שהם בעצם ב' גדרים, האחד הוא היציאה מחזקת תם שכבר יש לחשוש שינגח שהרי איבד את טבעו הקודם, והשני הוא הכניסה לחזקת מועד שכבר קיבל הרגל חדש שהוא מועד לנגוח.

מעתה יש לדון בחידושו של הירושלמי בחזקת ל' יום של גשמים, אי מספיק עקירת ההרגל הקודם, כלומר יציאה מהרגילות של ההזכרה הקודמת או שצריך שע"י ההזכרה והשאלה של ל' יום יכנס להרגל חדש. ונראה שבזה ממש נחלקו המהר"ם ורבינו פרץ בכוונת הירושלמי, שהמהר"ם נקט שכשם שלגבי שור מספיק במה שיוצא מחזקת תם וכדברי ר"מ שבקירב נגיחותיו גם חייב והיינו בהכרח משום שסובר ר"מ שלצורך יציאה מתמות אין צריך הרגל של ריחוק נגיחות, ואם כך אותו דבר בחזקת ל' יום שהירושלמי בענין שיעקור הרגלו הקודם ולכן יכול לעשות זאת בתשעים פעמים ביום אחד, אולם רבינו פרץ הבין בכוונת הירושלמי שבענין יצירת הרגל חדש ולזה צריך רגילות של תשעים תפילות ממש כדעת ר' יהודה בשור מועד שצריך ריחוק נגיחות.

ולפי זה, תתישב שיטת המהר"ם שפסק כרבי מאיר, שיתכן שבחלק של יציאה מתמות אף ר"י מודה לר"מ שיש סברא שאם ריחק נגיחותיו נעקר תמותו כ"ש בקירב, אלא שבחלק של כניסה למועדות חולק ופשוט שגדר מועד הוא דוקא בג' רחוקות.

ועכשיו, יש לומר שבזה נחלקו הפוסקים בדעת הירושלמי לגבי שאלה בברכת השנים אי מספיק בשלושים יום או שצריך תשעים תפילות בדווקא, שהגר"א והט"ז נקטו שצריך רק לעקור את הרגלו הקודם ולזה סגי שמתפלל במשך שלושים יום בלי להזכיר את ההזכרה הקודמת, אולם הדרך החיים והאליהו רבה הבינו שצריך להרגיל את לשונו להזכרה הנכונה ולכן צריך תשעים תפילות בדוקא שאם יסתפק אח"כ יסמוך על הרגלו.

להלכה הכריע המשנה ברורה (ס"ק לו) שיש להקל כדעת שניהם שהרי ספק ברכות להקל.

המתפלל  
צריך  
שיכוון  
בלבו  
פידוש  
המילים  
שמוציא  
בשפתו,  
ויחשוב  
כאילו  
שכינה  
כנגדו...

יחשוב  
קודם  
התפילה  
מרוכזות  
הקל  
יתעלה,  
ובשפתו  
האדם  
ויסיר  
כל  
הענוג  
האדם  
מלבו.  
|  
הרמ"א  
סימן צ"ח  
סעיף א'.

#### הכרת הטוב | מקורות:

משנה ברורה דרשו | אתר דרשו | ספר דבר התפילה | אוצר החכמה ביהמ"ד וזיניץ' אלעד | חיי אדם מהדו' פרידמן הרב איתן גברא שליט"א - ישיבת שיח התלמוד אלעד | שולחן ערוך בהוצאת שולחן מלכים

תפוצה: אלעד, בני ברק, פתח תקווה, מודיעין עילית, נתניה, רחובות ואחיסמך | מייל: shch3910@gmail.com